

XX ASRNING 50–80-YILLARIDA QARSHI SHAHRIDA TA'LIM TIZIMI: RIVOJLANISH VA MUAMMOLAR

To'xtayev Rivojiddin Raxmiddin o'g'li

Annotatsiya. Maqolada XX asrning 50–80-yillarida Qarshi shahrida ta'lim tizimining rivojlanishi va undagi muammolar Qashqadaryo viloyat davlat arxivi hujjatlari, davriy matbuot materiallari hamda og'zaki manbalar asosida tahlil qilingan. Umumta'lim maktablari tarmog'ining kengayishi, o'quvchilar soni va o'zlashtirish ko'rsatkichlari, Qarshi davlat pedagogika institutining tashkil topishi va faoliyati, o'rta maxsus ta'lim muassasalari ishi yoritilgan. Shuningdek, pedagog kadrlar qo'nimsizligi, qarovsiz bolalar muammosi hamda sovet hukmronligining so'nggi yillarida ta'lim muassasalarining moddiy ahvoli ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Qarshi shahri, ta'lim tizimi, umumta'lim maktabi, Qarshi davlat pedagogika instituti, pedagogika bilim yurti, tibbiyot bilim yurti, pedagog kadrlar, o'zlashtirish, moddiy-texnika bazasi, sovet davri.

СИСТЕМА ОБРАЗОВАНИЯ ГОРОДА КАРШИ В 50–80-Е ГОДЫ XX ВЕКА: РАЗВИТИЕ И ПРОБЛЕМЫ

Аннотация. В статье на основе документов Кашкадарьинского областного государственного архива, материалов периодической печати и устных источников анализируются развитие системы образования города Карши в 50–80-е годы XX века и её проблемы. Освещены расширение сети общеобразовательных школ, численность учащихся и показатели успеваемости, создание и деятельность Каршинского государственного педагогического института, работа средних специальных учебных заведений. Раскрыты также текучесть педагогических кадров, проблема безнадзорных детей и материальное положение учебных заведений в последние годы советской власти.

Ключевые слова: город Карши, система образования, общеобразовательная школа, Каршинский государственный педагогический институт, педагогическое училище, медицинское училище, педагогические кадры, успеваемость, материально-техническая база, советский период.

THE EDUCATION SYSTEM OF THE CITY OF KARSHI IN THE 1950s–1980s: DEVELOPMENT AND PROBLEMS

Abstract. Drawing on documents of the Kashkadarya Regional State Archive, periodical press materials and oral sources, the article analyses the development of the education system of the city of Karshi in the 1950s–1980s and its problems. It covers the expansion of the network of general schools, student numbers and academic performance, the establishment and

activities of the Karshi State Pedagogical Institute, and the work of secondary specialised educational institutions. It also reveals staff turnover among teachers, the problem of neglected children and the material condition of educational institutions in the last years of Soviet rule.

Keywords: *Karshi city, education system, general school, Karshi State Pedagogical Institute, pedagogical college, medical college, teaching staff, academic performance, material and technical base, Soviet period.*

KIRISH

Sovet hukmronligi yillarida ta'lim muassasalariga kommunistik partiyaning asosiy targ'ibot maskani sifatida qaraldi. Chunki barcha tarixiy davrda ta'lim tizimi jamiyat hayotida muhim rol o'ynab, ko'plab iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy va madaniy masalalarning yechimi ushbu sohaning qay darajada yo'lga qo'yilishiga chambarchas bog'liq bo'ldi. Qolaversa, ta'lim shahar madaniyatining eng murakkab tarkibiy qismlardan biri bo'lib, aholi turmushida muhim rol o'ynab keldi.

Ta'lim sohasining yo'lga qo'yilishi, aholining turli qatlamlarini o'quv jarayoniga jalb etilishi va bunda muayyan natijalarga erishilishi shahar madaniy hayotining rivojlanishida muhim omillardan biri bo'ldi. Sovet davlatining ma'rifiy sohadagi siyosatida ta'lim ustuvor yo'nalishga aylantirilib, tizimni barpo etish uchun barcha kuch va imkoniyatlar ishga solindi. Soha faoliyati asosan ta'lim mazmunini tubdan o'zgartirishga va yosh avlodni hukmron mafkura asosida tarbiyalashga qaratildi.

Mazkur maqolada XX asrning 50-yillari o'rtalaridan 80-yillar oxirigacha bo'lgan davrda Qarshi shahridagi umumta'lim maktablari, o'rta maxsus va oliy ta'lim muassasalarining faoliyati, erishilgan natijalar va mavjud muammolar arxiv hujjatlari hamda davriy matbuot materiallari asosida tahlil qilinadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA MANBALAR

Tadqiqotda tarixiylik, xolislik va tizimlilik tamoyillariga tayanildi, qiyosiy-tarixiy, muammoviy-xronologik hamda statistik tahlil usullari qo'llanildi. Maqolaning manbaviy asosini Qashqadaryo viloyat davlat arxivining (QVDA) 1, 390 va 463-fondlarida saqlanayotgan hujjatlar, "Qashqadaryo haqiqati" gazetasi materiallari hamda davr guvohi bilan o'tkazilgan suhbat ma'lumotlari tashkil etadi. Turli yillarga oid statistik ma'lumotlar o'zaro solishtirilib, ta'lim muassasalari tarmog'i, o'quvchi va talabalar soni hamda pedagog kadrlar tarkibidagi o'zgarishlar dinamikasi ko'rsatib berildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

1950-yillar o'rtalarida umumta'lim maktablaridagi ahvol

Qarshi shahar o'qituvchilarining 1954-yili yanvar oyidagi metod kengashida maktablarda o'quv mashg'ulotlari sifati, darsdan tashqari mashg'ulotlarning yo'lga qo'yilishi masalalari muhokama etildi. Kengashda shahar maktablarida fizika, kimyo kabi fanlardan o'quv xonalari yetarli darajada jihozlanmaganligi, o'qituvchilar dars jarayonida ko'rgazmali qurollardan, ekskursiya metodlaridan foydalanilmaganliklari, rus va o'zbek tili darslarini o'qitishi past darajada bo'lganligi, darsdan tashqari o'tkaziladigan to'garak ishlari qoniqarsizligi kabi

kamchiliklar qayd etildi¹. Bu esa o'quvchilarning o'zlashtirishiga jiddiy ta'sir ko'rsatdi. Masalan, 1954–1955-o'quv yilida Qarshi shahar maktablarida o'zlashtirish 80,2 foiz bo'lib, 390 nafar o'quvchi ikkinchi yilga qoldirildi².

Qolaversa, Qarshi shahar ta'lim muassasalarida o'qituvchi kadrlar qo'nimsizligi yuqori foizni tashkil etdi. Bir o'quv yilida 20–30 ta o'qituvchilar boshqa joylarga ishga ketdi. Kadrlar qo'nimsizligi yuqoriligining asosiy sabablaridan biri bu turar-joy masalalari bilan bog'liq edi. Shahar o'rta maktablarida faoliyat olib borgan 150 nafar o'qituvchidan 45 nafari ijarada, 13 nafari turar-joy uchun hech bir sharoiti bo'lmagan xonalarda istiqomat qildi.

1956-yil 28-noyabrda O'zSSR Oliy Kengashi Prezidiumining Qarovsiz va nazoratsiz bolalar bilan ishlashni kuchaytirish haqidagi qarori e'lon qilindi. Qaror ijrosini ta'minlash yuzasidan Qarshi shahar kengashi tomonidan ba'zi ishlar amalga oshirildi. Shaharda qarovsiz bolalar bilan ishlash bo'yicha maxsus komissiya tashkil etildi. Qarshi shahar ijroiya komiteti raisi o'rinbosari A.I.Bityukov – komissiya raisi, xalq ta'limi boshqarmasidan I.Shukurov, shahar komsomol tashkiloti kotibi U.Qurbonov, shahar militsiyasi boshlig'i M.Hikmatov, Stalin nomli 2-son maktab direktori Sh.Davlatov, 27-sonli maktab direktori A.I.Ismagulov, shahar madaniyat bo'limi mudiri X.Mustafayevlar komissiya a'zolari bo'ldi³. Qarshi shahrida bolalar o'rtasida jinoyatchilik ko'payib bordi. Chunki qarovsiz bolalarni ro'yxatga olish va ular to'g'risida g'amxo'rlik qilish ishlari pala-partish, rejasiz olib borildi. Masalan, 1956-yilning 1-kvartalida shaharda 123 nafar qarovsiz bola ushlandi. Shahardagi Molotov nomli 1-son maktabidan 8 nafar, Stalin nomli 2-sonli maktabdan 24 nafar, Lenin nomli 3-sonli maktabdan 10 nafar, Kalinin nomli 4-sonli maktabdan 5 nafar, Xrushev nomli 5-sonli maktabdan 7 nafar o'quvchi qarovsiz bolalar ro'yxatga tushirildi⁴. Ushbu holatning kelib chiqishi ko'plab omillar bilan chambarchas bog'liq bo'ldi. Avvalo maktab ma'muriyati va ota-onalarning bolalar tarbiyasiga mas'uliyatsizligi, o'quv muassasalarida bolalarning bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazish yuzasidan kerakli chora-tadbirlar olib borilmaganligi, qarovsiz va nazoratsiz bolalar bilan ishlash borasida pedagogika kengashlarida masalalar ko'rib chiqilmaganligi, matbuotda ushbu muammoni bartaraf etish yuzasidan tashviqot-targ'ibot ishlarining olib borilmaganligi kabilar shular jumlasidandir.

1957–1958-o'quv yilida Qarshi shahar umumta'lim maktablarida 3451 nafar o'quvchi ta'lim-tarbiya oldi. Ammo o'quvchilarning o'zlashtirishi hali ham past ko'rsatkichda bo'ldi. Masalan, joriy o'quv yilining birinchi yarmida shaharda 475 nafar o'quvchi chorak o'quv mashg'ulotlar yakunlariga muvofiq qoniqarsiz baholandi⁵.

¹ Qashqadaryo viloyat davlat arxivi (keyingi o'rinlarda – QVDA), 1-fond, 1-ro'yxat, 520-ish, 1–2-varaqlar.

² QVDA, 1-fond, 1-ro'yxat, 579-ish, 6-varaq.

³ QVDA, 1-fond, 1-ro'yxat, 590-ish, 7-varaq.

⁴ QVDA, 1-fond, 1-ro'yxat, 590-ish, 6-varaq.

⁵ QVDA, 1-fond, 1-ro'yxat, 613-ish, 8-varaq.

Bu davrda shahar yoshlarini sportga jalb etish borasida ham ba'zi ishlar amalga oshirildi. 1958-yil 29-fevralda Qashqadaryo viloyati Ijroiya Komitetining Qarshi shahar bolalar sport maktabiga qo'shimcha mablag' ajratish to'g'risida qarori e'lon qilindi. Shahar bolalar sport maktabida 22 ta seksiya o'quv dasturi 19800 soat miqdorida belgilandi. Shuningdek, mazkur maktabga qo'shimcha 10 ta trener-pedagog ajratish, Krupskaya va Xrushev nomli o'rta maktablar, tibbiyot bilim yurti sport zallaridan kechki 18.00 dan 21.00 gacha shahar sport maktabi o'quvchilari foydalanishlari belgilab qo'yildi. Shuningdek, remstroykontoroga 1958-yilning 1-mayga qadar bolalar sport maktabi uchun bino qurishni yakunlash hamda shahar savdo bo'limi mazkur maktab buyurtmalari bo'yicha ularni sport inventari bilan ta'minlash choralari ham ko'rildi.

O'rta maxsus va oliy ta'lim muassasalari faoliyati

1954–1955-o'quv yilida Qarshi tibbiyot bilim yurtida feldsherlik yo'nalishining 6 ta guruhida 207 nafar, akusherlik yo'nalishining 3 ta guruhida 97 nafar o'quvchi ta'lim oldi. Bu davrda bilim yurtida faoliyat olib borgan 35 ta o'qituvchining 29 nafari oliy ma'lumotli edi.

1959-yilda Qarshi tibbiyot bilim yurti Termiz tibbiyot bilim yurti bilan birlashtirildi. Bilim yurtida 27 ta guruhda 850 nafar talaba ta'lim oldi. O'quv kabinetlari, auditoriyalar yetishmasligi sababli mashg'ulotlar 2 smenaga ko'chirildi. Ba'zan uchinchi smenada ham darslar tashkil etildi. Bilim yurtida eng jiddiy muammolardan biri – kadrlar yetishmasligi edi.

Shaharda oliy ta'lim ishini yaxshilash yuzasidan ham tadbirlar ko'rildi. Qarshi o'qituvchilar instituti negizida 1956-yil iyulda O'zbekiston Ministrlar Kengashining qarori bilan Qarshi Davlat pedagogika instituti ochildi. Pedagogika institutida 4 ta fakultet: fizika-matematika, o'zbek tili va adabiyot, rus tili va adabiyot, pedagogika kabilar faoliyat ko'rsatib, ularda 726 nafar talaba tahsil oldi. Shuningdek, institutda 60 nafar professor-o'qituvchi faoliyat ko'rsatib, shundan 8 tasi fan nomzodi, 21 tasi katta o'qituvchi, 31 tasi assistent o'qituvchi edi⁶. Institutda fizika, matematika, o'zbek tili va adabiyoti, rus tili va adabiyoti, pedagogika, jismoniy tarbiya kabinetlar ishlab, ulardagi jihozlar 672 ming rubl bo'ldi. Shuningdek, institut qoshida 195 ming so'mlik 50 ming jildlik kitoblar jamg'armasi mavjud edi.

1958–1964-yillari hamda 1967–1972-yillari institutni Qurbon O'ljaboyev boshqardi. Uning davrida institut hududi 2 gektardan 56 gektarga kengaytirildi. Ko'chabog' va Oqmasjid qishloqlari aholisi boshqa joyga ko'chirilib, xarobalar tekislandi. Ko'kalamzorlashtirish maqsadida Denov va Shahrisabz tumanlaridan chinor, manzarali daraxtlar, gullarning ko'chatlari keltirilib ekildi. 4 gektarli botanika bog'i tashkil etilib, 20 ga yaqin bo'laklarga bo'linib, har biriga turli navli daraxtlar ekildi⁷.

Institutda talabalar kasaba uyushmasi va institut ilmiy kengashi va jamoat tashkilotlarining qo'shma yig'ilishida har bir talaba 2–3 mingtadan xom g'isht quyib berishi to'g'risida kelishilib, armiya safida xizmat qilgan, qurilishda ishlagan talabalardan qurilish otryadlari

⁶ QVDA, 463-fond, 1-ro'yxat, 115-ish, 1-varaq.

⁷ T. Sodiqov bilan bo'lgan suhbatdan.

tuzildi. Bu Respublikada talabalarining dastlabki qurilish otryadlaridan biri edi. Talabalar otryadida Xudoyberdi Xo‘janov, Kamol Ochilov, Bahriddin Nuriddinov, Lutfullo Karomov, Anvar Choriyev, Jo‘ra Qultoyevlar jonbozlik ko‘rsatdi. Talabalar tomonidan quyilgan xom g‘ishtlar xumdonlarda pishirilib, pishiq g‘ishtlar qurilish tashkilotlariga berildi va evaziga boshqa qurilish materiallari olindi. Institutda shu tariqa hashar yo‘li bilan 12 ta bino qurildi.

1966–1967-o‘quv yilida Qarshi pedagogika institutiga eng ko‘p talaba rus tili va adabiyoti (150 ta), chet tili (75 ta), pedagogika (50 ta) fakultetlariga qabul qilindi. Qolgan 9 ta fakultetga 25 tadan talaba qabul qilindi⁸. 1968–1969-o‘quv yilida Qarshi Davlat pedagogika institutida 2700 nafar talaba ta‘lim olib, ularning 887 tasi qizlar edi. Joriy o‘quv yilida institutda 248 ta professor-o‘qituvchi faoliyat ko‘rsatgan bo‘lib, ularning 44 nafari ilmiy darajali edi. 1975–1976-o‘quv yilida Qarshi Davlat pedagogika institutida 5059 nafar talaba ta‘lim olgan. Ularga 215 nafar professor-o‘qituvchi ta‘lim berdi⁹.

1966-yil 22-aprelda institutning ko‘p tirajli “Sovet pedagogi” nomli gazetasi chiqarila boshlandi. Gazetaning birinchi muharriri Hamdam Hamroyev bo‘ldi. Yuqori ko‘rsatkichlarga erishgan professor-o‘qituvchilar xizmatini e‘tiborga olish maqsadida “Ehtirom kitobi” tashkil etilib, unga o‘sha yili B.Muzaffarov, Q.Shodmonov, T.Yadixanova, T.Sodiqov, Ch.Qo‘ziyev, O.Ikromov va boshqalar kiritildi.

1960–1980-yillarda ta‘lim tizimining kengayishi

XX asrning 60-yillarida shaharda o‘rta ta‘lim tizimi ham kengaytirib borildi. 1964-yili Qarshi shahrida 7 ta o‘rta ta‘lim maktab bo‘lib, 390 nafar o‘qituvchi 6681 nafar o‘quvchiga ta‘lim berdi. Maktabgacha tarbiya muassasalarida 200 ga yaqin bolalar tarbiyalandi¹⁰.

Keyingi davrda o‘quvchilar soni tez o‘sib bordi. 1968–1969-o‘quv yilida Qarshi shahri maktablarida 20525 nafar o‘quvchi tahsil oldi. Shundan 247 nafar o‘quvchi o‘zlashtira olmaganligi uchun sinfda qoldi, 148 nafari esa kuzgi sinovga qoldirilgan. Maktabda ta‘lim-tarbiya ishlari saviyasini oshirishda kuni uzaytirilgan gruppalar muhim rol o‘ynadi. Joriy o‘quv yilida shahar maktablari qoshida 29 kuni uzaytirilgan gruppalar tashkil qilinib, ularga 907 o‘quvchi jalb qilindi.

Shaharda o‘rta maxsus ta‘lim tizimida ham muayyan ishlar amalga oshirildi. Qarshi pedagogika bilim yurtida 1967-yili 800 dan ortiq talaba tahsil olib, ular 12 ta millat vakillari edi. Ro‘zi Mannonov, Sharif Abdullayev, Sardor Salimov, Rashid Maxsudov, Rafat Rafiqov, Serob Otaqulov, Burxon Umarov, Ismoil Fayzullayev, Hamid Asqarov, Uzoq Salimov kabi o‘qituvchilar ishladi¹¹.

⁸ QVDA, 1-fond, 2-ro‘yxat, 533-ish, 189-varaq.

⁹ QVDA, 1-fond, 2-ro‘yxat, 1039-ish, 5-varaq.

¹⁰ Qashqadaryo haqiqati. 1964, 12-iyul, № 9.

¹¹ Ismoilov U. Pedagog kadrlar o‘chog‘i // Qashqadaryo haqiqati. 1967, 28-oktabr.

Bilim yurtida pedagogik amaliyotga katta ahamiyat berilib, amaliyot uchun ajratilgan soatlar ko'paytirildi. Ular pedagogik amaliyotini shahardagi M. Gorkiy nomli, Navoiy nomli, Kalinin nomli, Ohunboboyev nomli maktablarda hamda 1, 2, 6, 7 va 8-sonli bolalar bog'chasida o'tkazdi. Talabalar olgan nazariy bilimlarini maktab va bog'chalarga borib, amaliy ish bilan mustahkamladi¹².

Qarshi shahar madaniy hayotini jonlashtirishda Toshkent qishloq xo'jaligi mexanizatsiyalash va irrigatsiya muhandislik instituti Qarshi filiali, Toshkent xalq xo'jaligi institutining Qarshi filialining ham o'ziga xos o'rni bo'ldi. 1974-yil noyabrda sobiq SSSR qishloq xo'jaligi ministrligining buyrug'i bilan Qarshi shahrida Toshkent qishloq xo'jalik irrigatsiya va mexanizatsiya institutining filiali ochildi. 980 o'rinli o'quv korpusi, 550 o'rinli talabalar turar-joyi, laboratoriya, oshxona, bufet qurildi va 1975–1976-o'quv yilida 200 ta talaba qabul qilindi¹³.

1970–1980-yillarda O'zbekistonda, xususan Qarshi shahar maktablarida sifat jihatdan jiddiy o'zgarishlar bo'lmadi. Ammo bu davrda shaharda aholi sonining o'sishi o'z o'rnida maktab va o'quvchilar sonining ortishiga olib keldi. Qarshi shahrida 1976-yili 16 ta maktab faoliyat olib bordi, ulardan 5 tasi mitti tumanlarda joylashgan edi. O'quvchilar soni 14260 kishini tashkil etdi¹⁴. Maktablarda ta'lim-tarbiyada ilg'or texnologiyalar, o'qitish vositalaridan foydalanish talabdan orqada edi. Davlatning ta'lim tizimiga e'tibori kamaydi. 1970–1980-yillarda xalq ta'limi uchun davlat tomonidan ajratilgan mablag' 11 foizdan 8 foizga kamaydi. O'quvchilar soni esa aksincha ortib bordi. Masalan, 1970–1971-o'quv yilida Qashqadaryo viloyatining o'rta maktablarida 244,3 ming o'quvchi tahsil olgan bo'lsa, 1980–1981-o'quv yilida ular 334,7 ming kishiga yetdi.

1970–1980-yillarda shaharning turar-joy massivlarida 15 va 19-sonli o'rta maktablar ochildi. Shahardagi 15-sonli o'rta maktabida o'qitish asosan rus tilida, 19-son o'rta maktabida esa o'zbek va rus tillarida tashkil etildi. Bu maktablarda yangi tashkil etilgan "Paxtazor" mitti tumani hamda "Kat" mahallasi bolalari ta'lim oldi.

1980-yil Qarshi shahrida 21 ta umumta'lim maktabi bo'lib, ularda 20900 nafar o'quvchi ta'lim oldi¹⁵.

1983–1984-o'quv yilida Qarshi pedagogika institutida 9 ta fakultet va 30 kafedra, ularda 230 nafar professor-o'qituvchi faoliyat olib bordi. Institutda 15 ta mutaxassislik bo'yicha kadrlar tayyorlandi. Shuningdek, institutda 7 ta fan doktori, 117 ta fan nomzodi faoliyat ko'rsatdi¹⁶.

¹² Ismoilov U. Pedagog kadrlar o'chog'i // Qashqadaryo haqiqati. 1967, 28-oktabr.

¹³ QVDA, 1-fond, 2-ro'yxat, 1039-ish, 3–4-varaqlar.

¹⁴ QVDA, 390-fond, 1-ro'yxat, 172-ish, 5–10-varaqlar.

¹⁵ QVDA, 390-fond, 1-ro'yxat, 224-ish, 1–3-varaqlar.

¹⁶ QVDA, 463-fond, 1-ro'yxat, 975-ish, 8–12-varaqlar.

Sovet hukmronligining so‘nggi yillarida ta’lim muassasalarining ahvoli

Sovet hukmronligining oxirgi yillarida shahardagi ta’lim muassasalari moddiy ahvoli yildan yilga og‘irlashib bordi. Shaharda turli ixtisosliklar bo‘yicha o‘rta maxsus ma’lumotli kadrlar tayyorlash ishida muammolar mavjud edi. Masalan, 1990-yil Qarshi shahrida yagona san’at maktabi bo‘lib, bu o‘sib borayotgan ehtiyojni qondira olmadi. San’at maktabida bir o‘ringa 10 ta o‘quvchi to‘g‘ri keldi¹⁷. Bundan tashqari shaharda alohida fanlarni chuqur o‘zlashtirishga yordam beradigan maxsus maktablar ochildi.

Ta’lim maskanlari arzon-garovga mo‘ljallangan, didsiz, temir-betondan, eshiklari kartondan bo‘lgan eski loyihalar asosida qurilgan binolarda faoliyat olib bordi. Yangi zamonaviy loyihalar asosida milliy me’morchilik san’ati talablariga mos tushadigan, uzoq yillarga mo‘ljallangan, puxta va chiroyli maktab, bog‘cha, kutubxonalarning qurilishi e’tibordan chetda qoldirildi.

1989-yil Qarshi shahar maktablariga budjetdan 12 mln. 260 ming, 1990-yili 18 mln. 260 ming rubl ajratildi. Ammo narx-navoning o‘zgarishi, kuchli inflyatsiya, bozor iqtisodiyotiga o‘tilayotganligi munosabati bilan bu mablag‘ xalq ta’limi ehtiyojini qondira olmadi. Masalan, 1990-yil Qarshi shahar maktablari kapital ta’miri uchun 210 ming rubl ajratildi. Vaholanki, birgina 9-maktabning kapital ta’miri uchun 747 ming rubl zarur edi.

1990-yil Qarshi shahar xalq ta’limi ehtiyojlarini qondirish uchun shahar budjetidan qo‘shimcha 624 ming rubl mablag‘ ajratilib, mablag‘lar asosan maktablar uchun kompyuterlar sotib olish, uy-bog‘chalarni tashkil etish uchun sarflandi¹⁸.

Qarshi shahrida sovet davrida faoliyat yuritgan ko‘pchilik maktablarning joylashgan binosi namunaviy loyihada bunyod etilmaganligi sababli, ularda sport zali, oshxona va boshqa qo‘shimcha binolar mavjud emas edi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, XX asrning 50–80-yillarida Qarshi shahrida ta’lim tizimi miqdor jihatidan sezilarli darajada kengaydi. 1956-yilda Qarshi davlat pedagogika institutining tashkil etilishi, 1974-yilda Toshkent qishloq xo‘jalik irrigatsiya va mexanizatsiya instituti filialining ochilishi shaharda oliy ma’lumotli kadrlar tayyorlash imkoniyatlarini oshirdi. Umumta’lim maktablari soni 1964-yildagi 7 tadan 1980-yilda 21 taga yetdi, pedagogika institutida ta’lim olayotgan talabalar soni esa 1975–1976-o‘quv yilida 5059 nafarni tashkil etdi.

Shu bilan birga, ta’lim sifatida jiddiy o‘zgarishlar yuz bermadi. O‘quvchilarning o‘zlashtirish ko‘rsatkichlari pastligi, pedagog kadrlar qo‘nimsizligi, o‘quv xonalari va jihozlarning yetishmasligi kabi muammolar saqlanib qoldi. Sovet hukmronligining so‘nggi yillarida esa ajratilgan mablag‘lar ta’lim muassasalarining ehtiyojini qoplay olmadi, maktab binolarining aksariyati namunaviy loyiha talablariga javob bermadi.

¹⁷ QVDA, 1-fond, 1-ro‘yxat, 1312-ish, 25–26-varaqlar.

¹⁸ QVDA, 1-fond, 1-ro‘yxat, 1312-ish, 24–25-varaqlar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Arxiv manbalari

1. Qashqadaryo viloyat davlat arxivi (QVDA), 1-fond, 1-ro'yxat, 520, 579, 590, 613, 1312-ishlar.
2. QVDA, 1-fond, 2-ro'yxat, 533, 1039-ishlar.
3. QVDA, 390-fond, 1-ro'yxat, 172, 224-ishlar.
4. QVDA, 463-fond, 1-ro'yxat, 115, 975-ishlar.

Davriy matbuot

5. Ismoilov U. Pedagog kadrlar o'chog'i // Qashqadaryo haqiqati. 1967, 28-oktabr.
6. Qashqadaryo haqiqati. 1964, 12-iyul, № 9.

Og'zaki manbalar

7. T. Sodiqov bilan bo'lgan suhbat materiallari.